

Okulları Yeniden Açmak: Ne Zaman, Kim İçin ve Nasıl?

Emin Karip ve Kübra Çelikdemir

Okullar ne zaman ve hangi koşullar altında yeniden açılabilir?	3
Okullar hangi öğrenciler için yeniden açılabilir?... 4	
Okulları yeniden açmak için neler yapmalıyız?.... 5	
Okulları yeniden açan veya açmaya hazırlanan ülkeler ve ana hatlarıyla aldıkları tedbirler	12
Son söz	13
Kaynakça	13

Dünya genelinde okulların kapanması ve sınıfta eğitim öğretime bu kadar uzun süre ara verilmesi daha önce hiç karşılaşmadığımız bir durum. Okullar aylarca kapalı kalacak ve birçok ülkede Eylül ayına kadar hiç açılmayacak, bazı ülkelerde ise içinde bulunduğumuz yarıyılın geriye kalan kısmında salgına karşı önlemlerle birlikte kısmî veya kademeli olarak açılabilirler. Türkiye’de bir yandan Haziran ayı başında okulların açılması veya kısmî olarak açılması tartışılırken, diğer yandan sağlık alanındaki bilim insanları okulların açılmasının riskleri konusunda ciddi uyarılarda bulunmaya devam ediyor. Okulların ne zaman açılacağı, salgının seyrinin nasıl olacağı, okula döndüğümüzde karşılaşacağımız risklerin neler olacağı bilinmeyenlerimiz arasında öne çıkıyor. Okulların açılması “normalleşme” sürecinin bir parçası olarak görülüyor. Ancak okullar ister Haziran ayı başında ister Ağustos veya Eylül ayında açılsın, okula dönüş hiçbir şekilde okullar kapanmadan önceki normal koşullarda olamayacak. Hiç kimse okullar açıldığı gün okullar kapanmadan önce olduğu gibi bir iletişim, etkileşim ve okul işleyişi beklememeli. Sürecin insanlar üzerinde oluşturduğu etkilerin ağırlığı ile sürece ilişkin bilinmeyenler okulların açılması için oldukça ayrıntılı bir planlama yapmayı ve riskleri azaltmak için her ayrıntıyı dikkatle gözden geçirmeyi gerektiriyor.

Öğrencilere virüs bulaşması ve öğrencilerin virüsü bulaştırması hakkında bilgilerimiz, öğrencilerin öğrenme kayıpları ve sosyal izolasyon kısıtlamalarının öğrenciler üzerinde etkileri hakkında bildiklerimize göre çok daha sınırlı. Bu nedendir ki, okulların kapanmasının öğrenciler üzerinde etkileri üzerine daha fazla konuşulmakta ve yazılmakta. Oysa okulların ne zaman açılacağına dair karar temelde öğrencilere virüs bulaşması ve öğrencilerin virüs bulaştırması hakkında bilgilere dayalı olacaktır. Okulların açılması veya kısıtların kaldırılması belirsizliklerle dolu, faydaları kadar riskleri de olan bir karar. Bu kararın öğrencilerin sağlık ve güvenliğini riske atmadan öğrenme ihtiyacını karşılaması gerekiyor.

Okulların kapalı olmasının çocukların öğrenmesi üzerinde ciddi ve kalıcı etkileri olabilir. Özellikle sosyo-ekonomik açıdan dezavantajlı ve okullar kapanmadan önceki durumda da öğrenme yetersizliği olan öğrenciler üzerindeki etkiler daha ağır olacaktır. Okulların kapalı olmasının sebep olacağı kayıpları azaltabilmek için okulları bir an önce açmaya ihtiyaç var. Ancak okulların açılması kararının ülkenin COVID-19 ile mücadele için alınan sağlık tedbirleri ile uyumlu olması ve öğrencilerin, eğitim çalışanlarının, öğretmenlerin ve ailelerin sağlığını korumak için tüm tedbirlerin alınabilme ve uygulanabilme kapasitesine göre alınması gerekir.

COVID-19 salgını süresince küresel düzeyde okullar kapatılmış, pek çok ülkede öğrenmenin sürdürülmesi için tedbirler alınmıştır. Bu tedbirlerin etkililiği üzerine yapılan geniş çaplı bir çalışma bulunmamakla birlikte, çeşitli açılardan dezavantajlı olan öğrencilerin okulların kapanmasının olumsuz sonuçlarından daha çok etkilendiği, okul terki oranının ciddi anlamda yükselebileceği belirtiliyor. Ayrıca, okulların uzun süreli kapatılmasının aşılama, beslenme, zihinsel sağlık ve psikososyal destek gibi okul temelli hizmetlerin sektöre uğramasına, yüz yüze iletişimin olmaması ise stres ve kaygıya sebep olabileceği vurgulanıyor. Bu sebeple, hükümetler ve eğitimciler okulların nasıl yeniden açılabilirini tartışıyor. Peki, okullar ne zaman/hangi koşullar altında, kim için ve nasıl yeniden açılabilir? TEDMEM olarak, dünyadaki gelişmeleri, sorunları ve çözümleri izleyerek Türkiye’de okulların ne zaman ve hangi koşullar altında, hangi öğrenciler için ve en önemlisi nasıl yeniden açılabilirini değerlendirdik. Bu değerlendirmede okulların yeniden açılmasına ilişkin yakın zamanda yayımlanan iki önemli yayını referans olarak kullandık (McKinsey, 2020; UNESCO, UNICEF, World Bank ve WFP, 2020). Okulların açılması sürecinde alınacak kararlara ve yapılacak çalışmalara katkı sağlamak amacıyla değerlendirme ve önerilerimizi ihtiyatlı bir yaklaşımla sunmaya özen gösterdik. İhtiyatlı bir yaklaşımın gerçekçi olmakla birlikte, kullanılan dil ve terminolojinin bir panik etkisi oluşturmaktan da uzak olması gerektiğini düşünüyoruz. Ayrıca okulların açılması sürecinde öğrencilerin, ebeveynlerin ve öğretmenlerin iyi olma haline katkıda bulunmayacak hiçbir değerlendirme, eleştiri veya önerinin de yerinin ve zamanının bugün olmadığı kanaatindeyiz.

Okullar ne zaman ve hangi koşullar altında yeniden açılabilir?

Okulların ne zaman açılacağı kararının ülkenin COVID19 ile mücadele için alınan sağlık tedbirleri ile uyumlu olması; öğrencilerin, eğitim çalışanlarının, öğretmenlerin ve ailelerin sağlığını korumak için tüm tedbirlerin alınabilme ve uygulanabilme kapasitesine göre değerlendirilmesi gerekir. Bu sebeple, okulların ne zaman açılacağı kararı eğitim sisteminin ve okulların salgının yayılmasını önleyici tedbirleri hayata geçirebilme kapasitesi kadar, okulun açılmasının sağlık açısından potansiyel riskleri ve güvenli olup olmadığına dair Sağlık Bakanlığı ve Bilim Kurulunun yapacağı değerlendirmelere bağlı olacaktır. Okulların ne zaman açılmasının belirlenmesi için salgının seyrinin izlenmesi, okulların öğrencilerin güvenliğini ve sağlığını koruyucu tedbirleri hayata geçirme kapasitesinin değerlendirilmesi amacıyla bir dizi sorunun cevaplanması gerekir:

- » **Okulların açılması ile öğrencilere virüs bulaşması ve öğrencilerin virüsü okulda, ailede ve toplumda diğerlerine bulaştırma riski nedir?** Yapılan çalışmalar çocukların enfekte olma riskinin yetişkinlere kıyasla çok düşük olduğunu göstermektedir. Onaylanmış vaka sayısının en yüksek olduğu ülkelerden olan Çin ve ABD’de çocuklar tüm vakaların %2’sini temsil etmektedir. Ancak bu sonuçlar hâlâ çok yeni. Çocuklara yönelik risk nispeten düşük görünse de okulların yeniden açılması ile eğitim personeli ve toplum için enfeksiyon riskinin artıp artmayacağı belirsizliğini koruyor (LiveScience, 2020; Viner vd., 2020). Çocuklar açısından risk düşük olsa bile çocukların daha yüksek risk grubu yetişkinlere virüsü bulaştırma olasılığı göz ardı edilemez. Okulların açılmasının yeni bir salgın dalgasını başlatması toplumsal ve ekonomik açılarından olduğu kadar okulların çok daha uzun süre kapalı kalmasına ve toplum açısından daha büyük kayıpların oluşmasına neden olabilir.
- » **Okulların kapalı kalmasının ekonomik faaliyetlere etkisi hangi boyuttur?** Okulların ne zaman açılacağı ülkenin ekonomisinden bağımsız değildir. Okulların kapalı kalmasının okullarla ilgili her türlü mal ve hizmetleri üreten ve tedarik edenler açısından ekonomik kayıp, iş ve istihdam kaybına neden olması yanında, çocukların evde bakımı sebebiyle ebeveynlerin işgücü kaybı da ekonomik faaliyetleri doğrudan etkilemektedir. 15 yaşından küçük çocukları olan ve alternatif bakıcıları olmayan çalışanlar, çocuk bakımına ihtiyaç duyarlar. Bu sebeple, işe geri dönmeleri de okulların açılmasına bağlıdır. ABD’de çalışanların %16’sı, Avrupa’da ise çalışanların yaklaşık %20-30’u işe gidebilmek için çocuklarını okula bırakmak zorunda. Dolayısıyla ekonominin hareketlenmesine yönelik atılan adımlarda bu çalışanlar göz önüne alınmalı ve bu adımlar okulların açılma zamanı ile birlikte planlamalıdır.
- » **Okulların kapalı kaldığı süre içinde ne kadar öğrenme kaybı oluyor?** Okulların kapanması ile birlikte uygulamaya konulan uzaktan öğrenmenin ne ölçüde başarılı olduğu öğrenme kayıplarının düzeyini belirler. ABD’de yapılan bir çalışmada ikinci yarıyılın geriye kalan kısmında okulların kapalı kalmasının öğrencinin bulunduğu sınıf seviyesinde edinmesi gereken bilgi ve becerilerde matematikte %50, okumada ise %30 civarında bir öğrenme kaybı ile sonuçlanacağı tahmin edilmiştir (Kuhfeld ve Tarasawa, 2020). Bu kaybın miktarı öğrencilerin hazırbulunuşlukları, kendi kendine öğrenme kapasiteleri ve uzaktan öğrenme olanaklarına erişme durumlarına göre değişebilir. Öğrenme kaybının miktarı ve uzaktan öğrenme olanaklarındaki eşitsizlikler okulların açılmasının öğrenme açısından aciliyetini belirler. Ayrıca okulların kapalı kalmasının öğrencilerin sosyal ve duygusal gelişimi üzerinde olumsuz etkilerinin de değerlendirilmesi gerekir.
- » **Okullar öğrencilerin ve çalışanların güvenliğini sağlamaya ne kadar hazır?** Okulları yarın açabilirsiniz; okulları açtığınızı duyurursunuz, öğrenciler ve öğretmenler okula gelir. Ne yazık ki, içinde bulunduğumuz koşullar bu kadar basit değil, oldukça karmaşık, okuldan okula değişen hijyen ve sosyal mesafe koşullarının sağlanabilirliği oldukça ayrıntılı bir değerlendirme gerektirir. Her bir okulun ortak kullanım alanlarının

ve lavabolarının temizlik ve hijyen koşulları, okul ve şube bazında öğrenci sayısı, öğrenciler arası sosyal mesafeyi korumak için yeterli alan olup olmadığı, okul servislerinin sosyal mesafeyi korumak için yeterliliği, öğretmenlerden risk grubunda olanların işe dönebilme koşulları gibi pek çok faktörün değerlendirilmesi gerekmektedir. Okulların bütçesi, altyapısı, olanakları ve kültürü okulların açılma kararını etkiler. Örneğin, sınıfların geniş olduğu ve sıralar arası mesafelerin ayarlanabildiği okullarda bu kolaylıkla yapılabilirken, kalabalık sınıflı ve bütçesi kısıtlı okullarda bu esneklik sağlanamayacaktır. Ayrıca, okul kültürünün bir parçası olarak öğrencilerin ilgili önlemlere yönelik tutumları da kararın bir parçası olmalıdır. Yetkililer, okulların ilgili önlemleri alma ve sürdürme kapasitelerine göre okulları daha erken açma kararını verebilir veya okulları daha sonra açmak üzere kapalı tutma süresini uzatabilir.

Yukarıdaki soruların tek bir doğru cevabı yok. Değerlendirmeler birden fazla Bakanlık veya kamu kurumunu ilgilendirmenin ötesinde, okullar ile okul servisi, yemek hizmetleri, temizlik hizmetleri gibi çeşitli tedarikçilerin salgın koşullarında güvenli hizmet sağlayabilme kapasitesini de kapsayacak kadar karmaşıktır. Okulların açılması veya kısıtların kaldırılması belirsizliklerle dolu, faydaları kadar riskleri de olan bir karar. Bu kararın öğrencilerin sağlık ve güvenliğini riske atmadan öğrenme ihtiyacını karşılaması gerekiyor. Okulların açılması kararında öğrenme kaybını azaltmak adına öğrencilerin ve toplumun sağlığı riske atılamaz. Bu nedenle okulların ne zaman açılacağı öncelikle sağlıkla ilgili değerlendirmelere, daha sonra da okulların güvenli bir şekilde açılabilmesi için gerekli koşulların sağlanabilmesine bağlıdır.

Okullar hangi öğrenciler için yeniden açılabilir?

Okulların açılması “ya hep ya hiç” meselesi değildir (McKinsey, 2020). Öğrenci gruplarını küçük ve dağınık tutmayı kolaylaştıracak şekilde okullar yeniden açılabilir. Tüm okul türleri, eğitim kademeleri ve sınıf seviyelerinde okulların eş zamanlı olarak açılması mümkün olmayabilir. Mevcut koşullar ve salgının seyrine ilişkin farklı senaryolarda, en iyi senaryoda dahi, okulların önümüzdeki aylarda salgın öncesi koşullara geri dönerek açılması mümkün olmayacaktır. En azından, sosyal mesafenin korunması ve güvenliğin sağlanması için alınacak önlemler, okullar kapatılmadan önceki normale dönmeyi engelleyecektir. Lojistik olarak salgın koşullarının gerektirdiği tedbirleri yeterli düzeyde alabilmek ciddi bir ek maliyet, insan kaynağı ve altyapı düzenlemesi gerektirecektir ki, bunların tamamını yapabilmek kısa vadede mümkün olmayacaktır. Mevcut koşulların kısıtlılıkları ile okulların açılması için gerekli koşullar ve bu koşulları karşılayabilme olanaklarının gerçekçi bir şekilde değerlendirilmesi bir keyfiyet meselesi değil bir zorunluluktur. Bu değerlendirmeye bağlı olarak okulların açılmasında eğitim kademeleri, öğrenci özellikleri ve okul türlerine göre farklı önceliklendirmeler yapılabilir:

- » **Başlangıçta okul öncesi eğitim kurumları ve ilkokullar açılabilir.** Çünkü okul öncesi ve ilkokul kademesinde öğrencilerin uzaktan eğitim yoluyla öğrenmelerinde kayıpların daha fazla olacağı öngörülmektedir. Bu kademelerdeki öğrencilerin bağımsız çalışma ve kendi kendine öğrenme becerilerinin yeterince gelişmemiş olması ve gelişim özellikleri, onların yüz yüze eğitime olan ihtiyacını daha üst kademelere kıyasla görece artırmaktadır. Ayrıca bu yaş gurubu çocukların ebeveynlerinin çalışması halinde bakımları için okulların açık olması gerekmektedir. Çocuklarını okullara bırakan ebeveynler işlerine geri dönebilecektir. Küçük yaş grubuna ait okulların açılması, bu yaş gurubundaki çocukların enfekte olma veya virüs bulaşma riskinin daha düşük olduğuna dair bilgilerin de eğitime yansımaları olarak görülmektedir. Danimarka ve Norveç okul öncesi ve ilköğretim kurumlarının açılmasına öncelik vermiştir.
- » **Öncelikle 8’inci sınıf ve 12’inci sınıf öğrencileri için okullar açılabilir.** LGS veya YKS’ye girecek öğrenciler okulların kapanması ile birlikte uzaktan eğitim ile sınava hazırlık çalışmalarına devam etmektedir. Sınava hazırlık sürecinde dersler bazında çalışmaları kadar sosyal ve duygusal yönden de öğretmenleri ile yüz yüze etkileşimleri, akranları ile etkileşimleri önemli görülmektedir. Öğrenciler kısa süreli de olsa, öğretmenleri ile yüz yüze etkileşimlerinde öğrenme eksiği olan konuları kısmen telafi etme fırsatı bulabilir. Bazı ülkeler bir üst kademeye geçiş yıllarında olan öğrencilere öncelik vermiştir. Örneğin, Almanya’da öncelikli olarak son sınıf öğrencileri final sınavlarını vermek üzere okula döndüler. Ancak bu öğrenciler için de sınava girmek veya okula dönmek öğrencilerin tercihinin bırakıldı.

- » **Uzaktan öğrenmede dezavantajlı olan gruplar için okullar açılabilir.** Yaş gruplarından ziyade veya erken yaş grupları ile birlikte, öğrencilerin ihtiyaçlarını ve özelliklerini gözetererek de okullar açılabilir. Örneğin, uzaktan eğitime erişim sıkıntısı yaşayan, ailede yeterli destek alamayan, kırsal kesimde görece izole yerleşim yerlerinde yaşayan veya COVID-19 vakasının bulunmadığı yerleşim yerlerindeki öğrenciler için okullar daha erken açılabilir. Ayrıca özel eğitime ihtiyaç duyan, özellikle de uzaktan eğitim vermenin oldukça zor olduğu çocuklar için ve ailesi çalışmak zorunda olan çocuklar için de okulların daha erken açılması uygun olabilir. Öğrenme güçlüğü olan, dezavantajlı, özel eğitime ihtiyacı olan, salgın öncesi akademik başarı düzeyi düşük olan öğrenciler için okulların daha erken açılması okulda öğrenci yoğunluğunun düşük olması sebebiyle sağlık açısından riskleri azaltırken, bu gruplardaki öğrenciler için öğrenme açığını telafi etme fırsatı sağlayabilir.
- » **Yüz yüze eğitime daha çok ihtiyaç duyulan dersler için okullar açılırken, derslerin bir kısmı uzaktan eğitim ile sürdürülebilir.** Okulların kapalı olduğu dönemde uzaktan eğitim uygulamalarının etkililiği de değerlendirilerek, bazı dersler veya bir dersin bir kısmı uzaktan eğitim yoluyla verilebilir. Böylece okuldaki öğrenme süresi, ders saati azaltılarak öğrencilerin dönüşümlü olarak daha küçük gruplar halinde okula başlaması sağlanabilir. Ancak bunu yapmanın lojistik güçlükleri olacağı da aşıkardır.
- » **Yüz yüze eğitimi zorunlu kılan meslek eğitimi veya uygulamalı beceri eğitimi veren okullar öncelikli olarak açılabilir.** Mesleki ve teknik eğitimde özellikle uygulamalı beceri eğitimlerinin uzaktan eğitim yoluyla verilmesi mümkün olmayabilir. Bu alanlarda öğrenme kayıplarının daha çok artmaması için bu okullar öncelikli olarak açılabilir.
- » **Okulların hangi çocuklar için yeniden açılacağı kararlaştırılırken, hangi öğretmenlerin okula geleceği de kararlaştırılmalıdır.** Sağlık riski yüksek olan öğretmenler tespit edilmeli ve bu gruptaki öğretmenler için farklı çalışma düzenlemeleri yapılabilir. Örneğin, bu öğretmenlerin hâlen evlerinde olan çocuklar için uzaktan eğitim sürecini yönetmeleri sağlanmalıdır.
- » **Okullar yeniden açıldığında ailelere çocuklarını okula gönderip göndermeme konusunda esneklik sunulabilir.** Bu durumda okula devamın yeniden tanımlanması ve evde kalan çocuklar için uzaktan eğitiminin devam etmesi gerekir. Ancak böyle bir seçenek sunulması halinde uzaktan öğrenmelerin ölçme ve değerlendirmesi ile kredilendirmesi hakkında düzenlemelerin eş zamanlı olarak hayata geçirilmesi gerekir.

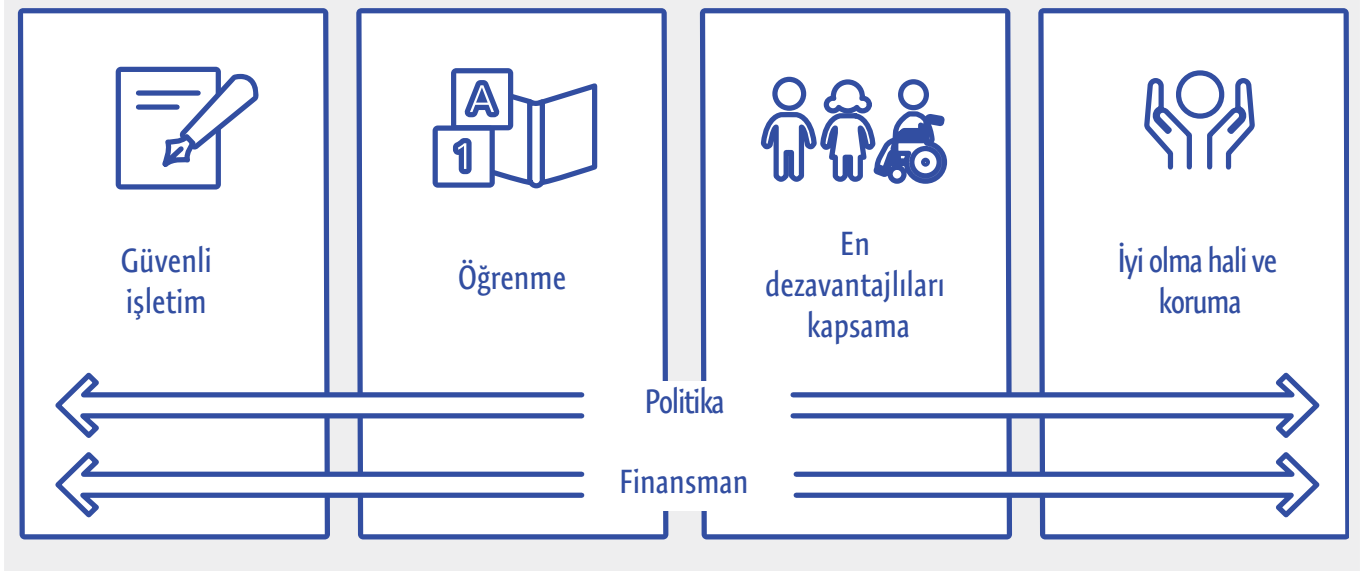
Okulların hangi öğrenciler için yeniden açılacağı kararlaştırılırken, tüm bu olasılıklar göz önüne alınmalıdır. Çünkü bütün okulların aynı anda açılması sağlık riskleri taşıması yanında, fiziksel olarak öğrencilerin ve okul çalışanlarının güvenliğini sağlamak da mümkün olmayabilir. Bu sebeple okulların açılmasında yukarıdaki seçeneklerin değerlendirilmesi ve kademeli olarak bir normalleşme sürecinin planlanması daha rasyonel bir yaklaşım olarak görülmektedir.

Okulları yeniden açmak için neler yapmalıyız?

Sağlık açısından uygun koşullar oluşmadan, gerekli temizlik ve hijyen koşulları sağlanmadan, öğrencilerin okula uyumları ile öğrenme eksiklerinin tespit ve telafisi için gerekli hazırlıklar yapılmadan okulları açmak fayda getirmekten çok zarar verebilir. Okulların yeniden açılması ciddiye alınması gereken bir konudur. Yeniden açılma veya normalleşme sürecinde diğer kurumlar gibi okullar da hijyen ve sosyal mesafe önlemlerini almak zorundadır. Ancak okullar bunu yaparken, başka maliyetler oluşacaktır. Örneğin, sosyal mesafeyi sağlamak için öğrenciler gruplara ayrılarak farklı zaman dilimlerinde okula gitmesi sağlandığında, ebeveynlerin çocuk bakımına yönelik ihtiyacı karşılanamayacak ve öğrenciler için tutarsız öğrenme ortamları oluşacaktır. Sınırlı bütçe, altyapı ve koruyucu sağlık ekipmanı ise bu zorlukları daha da artıracaktır. Ayrıca yetişkinler için daha uygun olan sosyal mesafe protokollerine küçük yaştaki öğrencilerin ne derece uyabileceği de şüphelidir. Bu sebeple, Türkiye’de olduğu gibi uluslararası alanda da okulların açılması ya da açılmasının en azından bir sonraki öğretim yılına kadar ertelenmesi yoğun bir şekilde tartışılmaktadır. Bu tartışmalar son günlerde okulların ne zaman açılacağı ile birlikte nasıl açılacağı üzerine de odaklanmaya başlamıştır.

UNESCO, UNICEF, Dünya Bankası ve Dünya Gıda Programı tarafından oluşturulan çerçeveye göre hangi okulların açılacağına belirlenmesinde okulların açılmasına ne kadar hazır olunduğunun değerlendirilmesi altı boyutta ele alınabilir. İlgili çerçeve tüm ülkeler için rehber olabilecek yönlendirmeler sağlamakla birlikte, bu çerçevenin her ülkenin kendi bağlamı içinde uyarlanması gerekmektedir. Biz de burada ilgili çerçevenin ana yapısına bağlı kalmakla birlikte, *politika, finansman, güvenli işletim, öğrenme, en dezavantajlı olanları kapsama ile iyi olma hali ve koruma* boyutlarında, bu boyutların birbirini tamamlayarak okulların açılmasını veya kısmen açılmasını mümkün kılacak koşulları ve tedbirleri tanımlamaya çalıştık (Şekil 1). Bu çerçevenin kullanılmasında Türkiye içinde de yerel düzeyde koşulların farklılıklarına göre uyarlama yapılması gerekmektedir. Çünkü okulların öğrenci sayısı, sınıf mevcutları, yerleşim yerinin nüfus yoğunluğu, fiziki altyapının yeterliliği gibi pek çok faktör okulların nasıl açılacağını ve alınacak önlemleri belirlemede etkili olacaktır. Analizlerde salgın öncesi durum ile okulların açılmasında oluşturulması amaçlanan durumun mutlaka karşılaştırılması ve mevcut sınırlılık/yetersizliklerin gerçekçi bir şekilde değerlendirilmesi gerekmektedir. Okulların açılmasında nihai amacın öğrenme çıktılarının iyileştirilmesi, eğitim olanaklarına eşit/adil erişim sağlanması, öğrencilerin iyi olma halinin desteklenmesi ve çocukların sağlık ve güvenliğinin korunması olduğu unutulmamalıdır.

Şekil 1. Okulların yeniden açılmasında dikkate alınacak boyutlar

Okulların açılması ile birlikte ne fiziksel olarak ne de duygusal olarak okullar kapanmadan önceki koşullara dönmek mümkün olmayacaktır. Okulları yeniden açmak için neler yapmalıyız? sorusunun cevabını dört alt başlık altında ele almak mümkün. Bu sorunun cevapları Tablo 1'de okulları açmadan önce, okulları açma sürecinde ve okullar açıldıktan sonra olmak üzere üçlü bir zamanlama ile yapılandırılmıştır. Bu dört başlık altında tanımlanan stratejiler, tedbirler, ve eylemler aşağıda özetlenmiş, Tablo 1'de ise ayrıntılı bir tasnifi sunulmuştur:

- » **Okulların güvenli bir şekilde faaliyetlerine devam edebilmesi için neler yapmalıyız?** Okullar açılmadan önce hangi kademelerde, hangi bölgelerde ve hangi koşullarda okulların açılacağını ölçütlerinin belirlenmesi ve okulların güvenli bir şekilde faaliyetlerini sürdürebilmesi için detaylı bir planlama yapılmalıdır. Bakanlığın yerel düzeyde ve okul düzeyinde planlama için rehberlik ve yönlendirme sağlayacak bir kılavuz oluşturması ve gerekli koordinasyonu yapması gerekir. Çok sayıda öğrenci, veli veya çalışanın bir araya gelmesine sebep olacak her türlü faaliyete kısıtlama getirilmesi, okul giriş/çıkış saatlerinin ve beslenme saatlerinin düzenlenmesi, okul servislerinde sosyal mesafenin korunması için kısıtlamalar getirilmesi, sınıfların dış mekâna veya büyük alanlara taşınması veya sınıf mevcutlarının düşürülmesi gibi sosyal mesafenin korunmasına yönelik önlemler hakkında açık ve anlaşılması kolay protokoller

geliştirilmelidir. Sosyal mesafeyi koruyacak tedbirler alınmadan okullar açılmaz. Ortamı ve koşulları düzenlemeden sosyal mesafenin korunmasını istemek ile sosyal mesafe korunamaz. Benzer protokoller el yıkama, koruyucu ekipman kullanma, okulun temizliğinin sağlanması, gıdaların güvenli şekilde sunulması dâhil tüm hijyen önlemleri için de geliştirilmelidir. İlgili protokollerin yerine getirilebilmesi için okulun ihtiyaçları karşılanmalı, temizlik görevlileri dâhil okulda görev yapan tüm personel bu protokoller hakkında bilgilendirilmelidir. Sağlık koşulları dolayısıyla okula başlayamayacak öğrenci ve eğitim personelleri için uzaktan eğitime devam edilecek şekilde tedbirler alınmalıdır. Okulda rahatsızlanan bir öğrenci ya da personel olması durumunda okul yönetiminin uygulayacağı prosedürleri içeren acil durum planları oluşturulmalıdır. Okulların yeniden açılması normale dönmek değildir. Sadece normale dönüş için bir başlangıçtır. Normale dönüş için alınacak tedbirlerin bir maliyeti olacaktır. Mali kaynaklar belirlenerek yerinde ve zamanında kullanılması temin edilmek zorundadır. Aksi takdirde okullarda sağlıklı ve güvenli bir ortam sağlanması mümkün olmayacaktır.

- » **Öğrenmenin geliştirilmesi için neler yapmalıyız?** Unutmayalım ki, şu anda uzaktan öğrenme sadece bir acil durum tedbiri olarak uygulanmaktadır. Öğrencilerin özelliklerine, imkânlarına, aile ortamındaki koşullarına, bilişim teknolojilerine sahip olma veya erişme fırsatlarına bağlı olarak değişen ölçüde öğrenme kayıpları oluşmakta. Önce kayıpları ve eksikleri tespit etmek ve tamamlamak zorundayız. Hem okulları açılan öğrenciler için hem de okulu henüz açılmayan veya açılma saati sağlık problemi dolayısıyla okula gitmesi riskli olacak öğrenciler için tedbirler alınmalıdır. Okula gidemeyen öğrenciler için uzaktan eğitim faaliyetlerine devam edilmeli ve bu tedbirlerin etkililiğinin artırılması için çalışmalar yapılmalıdır. Yöneticilerin ve öğretmenlerin uzaktan öğrenme faaliyetleri için yeterliklerinin geliştirilmesi için mesleki gelişim çalışmaları yapılmalı, uzaktan öğrenme altyapısı güçlendirilmelidir. Böylelikle, salgının seyrine göre okulların tekrar kapatılması söz konusu olması ve/veya ilerde benzer bir durumla karşılaşılması durumunda eğitim sistemleri bu duruma daha hazırlıklı olacaktır. Okullar açıldığında ise öğrenme kaybının telafisi için öğretmenlerin ihtiyaç duyduğu mesleki gelişim, program ve materyal desteği sunulmalıdır. İlköğretim çağındaki çocuklar için okuryazarlık ve matematiksel becerileri odağına alan telafi programları ile öğrenme kaybının azaltılması sağlanabilir. Uzaktan öğrenmelerin tanınması, denkliği ve kredilendirilmesi ile ilgili standartlar ve prosedürler oluşturulmalıdır. Öğrencilerin öğrenme eksiklerinin tespiti ve telafisi kadar, öğrencilerin duygusal olarak okula uyumları için bir program hazırlanması ve öğretmenlerin bu alanlardaki yeterliklerinin geliştirilmesi gerekmektedir. Okullar açıldığında hemen derslere başlamak yerine, öğrencilerin okulların kapalı olduğu dönemde maruz kaldıkları salgın kaynaklı endişeler, sosyal izolasyon ve öğrenme güçlüklerine bağlı olarak oluşan sosyal ve psikolojik kayıplarının telafisine, öğrencilerin öncelikle duygusal olarak uyum sağlamalarına odaklanılmalıdır.
- » **Öğretmenlerin ve öğrencilerin iyi olma halinin desteklenmesi için neler yapmalıyız?** Salgının süregelen belirsizlikleri ile başa çıkmada çocuklar, aileler ve öğretmenlerin psikososyal desteğe erişimi sağlanmalıdır. Salgın hakkında açık ve doğru bilgi paylaşılmalı, yaşanan korku ve endişe normalleştirilmeli ve kendini koruma stratejisi geliştirilmeleri için destek verilmelidir. Öğretmen maaşlarının/ücretlerinin düzenli ödenmesi, özel eğitim kurumlarında istihdamın ve özlük haklarının muhafaza edilmesi de öğretmenlerin iyi olma halini destekleyecek bir önlemdir. Ayrıca, rehberlik, beslenme, su, hijyen, sağlık hizmetleri ve özel eğitime yönelik hizmetler dâhil olmak üzere tüm temel hizmetler yeniden düzenli bir şekilde sunulmalıdır.
- » **Eğitime adil erişimin sağlanması için neler yapmalıyız?** Dezavantajlı öğrencileri odağına alan bir finansman desteği sunulmalıdır. Dezavantajlı öğrenciler aleyhine oluşan öğrenme açığının telafisi için sistematik bir ölçme değerlendirme ve telafi programı uygulanmalıdır. Bu öğrencilere yönelik okul ücreti veya diğer masraflardan feragat edilmesi, şartlı veya şartsız eğitim yardımlarının yapılması ile okul temelli yardımların yapılması gibi destekler verilebilir. Ayrıca, süreçle ilgili bilgilendirmeler ve halk sağlığına yönelik önlemler işitme ve görme engeli olanlar da dâhil olmak üzere herkes için erişebilir olmalıdır.

Tablo 1. Okulların yeniden açılmasına yönelik çerçeve

	Okulları açmadan önce ➡	Okulları açma sürecinde ➡	Okullar açıldığında ➡
	Okul eğitimini iyileştirilmesi için uzaktan öğrenme uygulamalarının güçlendirilmesi dahil olmak üzere güvenli bir işleyişe odaklanarak, kritik olan politikalar, prosedürler ve finansman planlarını hazırlayın.	En dezavantajlı öğrencilerin eğitim öğretim sürecine yeniden uyumunu sağlamak için proaktif bir yaklaşım benimseyin. Riskleri azaltmak ve kaybedilen öğrenme süresinin ikamesini sağlayacak telafi eğitimine odaklanabilmek için okullarda su, temizlik ve hijyene yatırım yapın.	İyi olma hali ve korumaya odaklanarak sağlık göstergelerini aktif bir şekilde izleyin. Pedagojiyi güçlendirin, enfeksiyonun bulaşması ve önlenmesi üzerine bilgiler dahil olmak üzere, harmanlanmış öğretim ve öğrenme için uzaktan eğitim uygulamalarını hayata geçirin.
İşletme güvenliği	Okulların açılmasına ilişkin kararda kullanılacak parametreler merkezi olarak net bir şekilde tanımlanmalıdır. Okulların açılmasında hangi parametrelerin dikkate alınacağına birliktelik olmaması halinde yerel düzeyde kararlarda risk potansiyeli artar. Okullar kademeli olarak açılabilir. Başlangıçta yerel düzeyde bulaşma oranının ve riskin en düşük olduğu yerleşim yerlerinde okulların açılması tercih edilebilir. Okulların aşamalı olarak açılması da düşünülebilir. Başlangıçta belirli kademeler veya sınıf seviyelerinde açılabilir gibi, haftada birkaç gün açılması da tercih edilebilir. Yerel düzeyde bu kararların alınması için ulusal düzeyde ilke ve esasların belirlenmesi, rehberlik ve koordinasyon sağlanması gerekir.	Bakanlığın yerel düzeyde toplum, ebeveynler ve çocukların eğitimle ilgili konular üzerine diyalog ve katılımını geliştirecek iletişim ve koordinasyon mekanizmalarını güçlendirmesi gerekir.	Yeni bir salgın dalgası olması halinde okulların tekrar kapanması ve yeniden açılması için Bakanlık düzeyinde bir karar modeli geliştirilmelidir. İkinci bir dalga olması halinde belirsizlikler ilk dalgadaki kadar olağan karşılanmayacaktır.
	Sosyal mesafenin korunması için net ve anlaşılabilir protokoller oluşturun. Sınıf mevcutlarının düşürülmesi, okula giriş-çıkış-teneffüs zamanlarının, ulaşım ve servis kısıtlamaları, yemek ve beslenme saatlerinin farklılaştırılması, mümkün olduğunda bazı derslerin açık alanlarda yapılması, çok sayıda öğrencinin/velinin bir araya geleceği her türlü etkinliğin kısıtlanması gibi tedbirler açıkça tanımlanmalıdır. Gerekirse sınıf mevcutlarını azaltmak için ders saatlerinde azaltma yaparak veya sadece belirli dersleri yürüterek ikili öğretim veya haftanın belirli günlerinde dönüşümlü öğretim yapılabilir.	Her okulda güvenli ve sağlıklı içme suyu, el yıkama için lavabolar-mümkünse dokunmadan çalışan sensörlü-, yeterli temizlik ve hijyen malzemeleri bulunması sağlanmalıdır. İhtiyacı olan öğrenciler için özel hijyen malzemeleri temin edilmelidir.	Temizlik ve dezenfeksiyon sıklığı ve yoğunluğunu artırmak için davranış değişikliği ile birlikte atık yönetimi uygulamaları da iyileştirilmelidir.
	El yıkama, konuşurken veya hapsirirken ağız-burun kapama, koruyucu ekipman-kıyafet kullanma, okul temizliği prosedürleri, ve gıda güvenliği gibi konularda detaylı protokoller ve hijyen tedbirleri oluşturulmalıdır.	Okul yöneticileri, eğitim personeli ve öğretmenlere sosyal mesafenin korunması ve hijyen uygulamaları üzerine eğitim verilmelidir. Hijyen uygulamaları okulda ilave personel gerektirmesi halinde geçici süreli olarak ilave personel çalıştırılması sağlanmalıdır. Temizlik personeline dezenfeksiyon konusunda eğitim vererek, kişisel korunmaları için ekipman sağlanmalıdır.	

Tablo 1. Devamı

	Okulları açmadan önce →	Okulları açma sürecinde →	Okullar açıldığında →
İşletme güvenliği	Uzaktan öğrenme ve harmanlanmış öğrenme desteklenmelidir. Sağlık gerekçeleriyle okula gelemeyen personelin geçici olarak ikamesi için hızlı bir şekilde tedbir almayı sağlayacak düzenlemeler yapılmalı, okul yönetimlerine inisiyatif verilmelidir. Salgın için risk gruplarından birinde olan öğretmen, personel ve öğrenciler için alınacak tedbirler belirlenmelidir. Öğretmenlerin nasıl ikame edileceğini, öğrencilerin ise risk altında olmaları sebebiyle okula devam edememeleri halinde devamsız sayılmamalarını ve uzaktan öğrenmeye devam etmelerini sağlayacak düzenlemeler yapılmalıdır. Risk grubunda olan öğretmenler uzaktan öğretim amacıyla etkili bir şekilde değerlendirilebilir.	Öğrencilerin veya personelin salgın/ hastalık belirtisi göstermesi halinde ne yapacakları konusunda okul yöneticilerine yönelik bir kılavuz oluşturulmalıdır. Bu kılavuzda öğrencilerin ve personelin sağlığının takibi, yerel sağlık birimleri ile iletişimin sağlanması, acil durum planlarının ve iletişim bilgilerinin güncellenmesi gibi konular yer almalıdır. Okullar hastalanan personel veya öğrencileri, damgalamaya sebep olmadan, geçici olarak izole etmek için bir alan oluşturmalı. Oluşturulan prosedürler personel, ebeveynler ve öğrencilerle paylaşılmalı ve hasta olanların evde kalmaları temin edilmelidir.	
	Artan temizlik işleri ve hijyen ihtiyaçlarının karşılanması için finansman miktarı ve bunun nasıl temin edileceği belirlenmelidir. Salgın öncesi koşullarda bile bu alandaki finansman yetersizliği dikkate alınarak okulun temizlik ve hijyeninin tam olarak sağlanabilmesi için malzeme ve hizmetler ile bunların maliyetlerinin öncelik sırasına konması gerekir. Beklenmedik durumlar için bir plan ve yeterli malzeme stoğu bulunduğundan emin olunmalıdır.	Okul genelinde herkesi kapsayacak şekilde hijyen uygulamalarını geliştirilmeli, özellikle de el yıkama, konuşurken veya hapşırırken ağız-burun kapama konusuna vurgu yapılmalıdır.	El dezenfektanı kullanımı ve sağlık yetkilileri tarafından önerilmesi halinde uygun şekilde maske kullanımını temin edilmelidir. Hijyen konusunda bilgilerin herkes için erişilebilir olması sağlanmalıdır.
	Salgının özel öğretim sektörü üzerindeki etkileri değerlendirilmeli, sektörün krizde ayakta kalabilmesi için gerekli/uygun destekler belirlenmelidir.	Özel öğretim kurumları finansal önceliklerini gözden geçirerek, önceliği sağlık ve hijyenin korunması ile öğrenme kayıplarının telafisine vermelidir. Sosyal mesafenin korunması, temizlik ve hijyen koşullarının sağlanması, okul servisleri ve beslenme hizmetleri ile ilgili düzenlemeler, öğrenme kaybının telafisi dahil olmak üzere alınacak tedbirlerin tamamı özel öğretim kurumları için ilave bir maliyet getireceğinden, sektörün kriz sürecinde ayakta kalmasını sağlayacak tedbirler belirlenmeli ve uygulamaya konulmalıdır. Özel öğretim kurumları öğretmenler ve diğer personel için istihdam ve özlük haklarını muhafaza ederken, sektörde başta ücretler olmak üzere tartışılmalı konular hakkında Bakanlık karar almalı ve belirsizlikleri ortadan kaldırmalıdır.	Salgının ekonomik etkilerini değerlendirerek, özel öğretim kurumları mali planlarını revize etmeli, kaynaklarını salgından kaynaklı önceliklere yönlendirmek amacıyla ilave maliyet oluşturacak tüm faaliyetlerini gözden geçirmelidir.

Tablo 1. Devamı

	Okulları açmadan önce →	Okulları açma sürecinde →	Okullar açıldığında →
Öğrenmeye odaklanma	Öğretmenlere ve okul yöneticilerine uzaktan öğrenme ve okulların kapalı olduğu dönemde öğrencilerini nasıl destekleyebilecekleri konusunda mesleki gelişim eğitimleri ve destek sağlanmalıdır. Bu destek öğretmenler ve yöneticiler için çevrimiçi meslektaş-paylaşım grupları oluşturulması, öğrenci ve velilerle iletişimin sürekliliğini sağlamak için ücretsiz iletişim ve internet paketleri sağlanması gibi hususları kapsayabilir.	Uzaktan öğrenme uygulamaları da dikkate alınarak ders geçme ve sınıf geçme şartları revize edilmelidir. Uzaktan öğrenme etkinliklerinin ve bu kapsamda gerçekleşen öğrenmenin denklik, ölçme ve değerlendirme, notlandırma ve kredilendirme standartları belirlenmelidir. Uzaktan öğrenmenin kredilendirilmemesi, bu kapsamdaki çaba ve öğrenmenin resmi olarak yok sayılması olarak algılanabilir. Bazı öğrencilerin uzaktan öğrenme imkânlarının kısıtlı olması veya erişimlerinin olmaması halinde, diğerlerinin öğrenmesini de kredilendirmemek yerine, telafi programlarının süresini ve kapsamını uzaktan öğrenmenin düzeyine göre farklılaştırmak daha rasyonel ve uzaktan öğrenmeyi motive edici bir uygulama olabilir.	Uzaktan öğrenmeye yatırım yaparak, uzaktan öğrenme fırsatlarını geliştirerek; (1) gelecekte olası okul kapatma durumlarına hazırlıklı olabilir, (2) okulların daha uzun süre kapalı kaldığı yerlerde veya kademelerde öğretme ve öğrenmeyi güçlendirebilir, (3) okulların kısmen açıldığı veya ders çizelgelerinin kısmi olarak uygulanabildiği durumlarda harmanlanmış öğrenme ile okuldaki öğretimi destekleyebilir, öğrenme eksiklerini telafi edebilirsiniz. Uzaktan öğrenme yatırımlarına öğretmenlerin mesleki gelişimleri ve kapasite oluşturulması da dahil edilmelidir.
	Salgının seyri ile ilgili alternatif senaryolara ve uzaktan öğrenme koşullarına/imkânlarına göre alternatif akademik takvimler oluşturulmalıdır.	Öğretmenlerin, okulların kapalı olduğu dönemdeki öğrenme kayıplarını belirleme ve telafi etme becerilerini geliştirecek eğitimler düzenlenmelidir. Ancak okullar açıldığında tek sorun öğrenme kaybı olmayacak, öğrencilerin ruh sağlığı ve psikososyal ihtiyaçları ile ilgili destek sağlamak gerekecektir. Öğretmenlerin öğrencilerin öğrenme ihtiyaçlarının karşılanması yanında sosyal ve duygusal ihtiyaçlarının karşılanması için de öğretmenlerin hazırlıklı olması sağlanmalıdır.	Öğrencilerin okulların kapalı olduğu dönemde maruz kaldıkları salgın kaynaklı endişeler, sosyal izolasyon ve öğrenme güçlüklerine bağlı olarak oluşan sosyal ve psikolojik kayıplarının telafisine, öğrencilerin öncelikle duygusal olarak uyum sağlamalarına odaklanılmalıdır. Bu uyum süreci öğrenme kayıplarının telafisinin bir süre ertelenmesi veya gecikmesi anlamına gelebilir, bunu normal karşılayın ve süreci ihtiyatlı bir şekilde yürütün. Öğretmenlerin öğrencilere bireysel öğrenme ihtiyaçlarına uygun olarak öğrenme desteği sağlayabilmeleri için öğrenme kayıplarının belirlenmesini sistematik bir şekilde gerçekleştirilmelidir. Okulların kapalı olduğu dönemde oluşan öğrenme kayıplarını belirlerken, uzaktan öğrenme sürecinin etkileri de dikkate alınmalıdır. Öğrenme kayıplarını ve eksiklerini telafi etmekle birlikte, okulların kapalı olduğu dönem için her öğrencinin bir üst sınıfa geçmesini ve mezun durumda olanların mezuniyetini sağlayacak düzenlemeler yapılmalıdır.
		İlkokul kademesinde temel okuma yazma ve sayısal becerilere odaklı, öğrenme kaybını ve eşitsizliklerini azaltacak, geniş kapsamlı bir telafi programı oluşturulmalıdır. Engelli öğrencilerin öğrenmeye erişimi sağlanmalıdır.	Öğretmenler için çevrimiçi mesleki gelişim, meslektaş koçluğu, birebir çalışma gibi yenilikçi yöntemleri kullanarak mesleki becerilerin geliştirilmesi ve kapasite geliştirme hızlandırılmalıdır. Bu süreçte öğretmenlerin birbirine destek olması ve paylaşımı bireysel yetersizliklerin telafisinde etkili bir yöntem olarak kullanılabilir.

Tablo 1. Devamı

	Okulları açmadan önce ➡	Okulları açma sürecinde ➡	Okullar açıldığında ➡
İyi olma hali ve koruma		Salgının oluşturduğu belirsizliklerle baş edebilmeleri için öğrencilere ve ebeveynlere sosyal ve psikolojik destek sağlanmalıdır. Aralarında virüse maruz kalmış olanlar varsa etiketlenme ve dışlanmalarını önleyecek tedbirler alınmalıdır.	Öğrenciler, ebeveynler ve öğretmenlerle COVID-19 hakkındaki bilgileri anlaşılabilir, doğru ve tutarlı bir şekilde paylaşılmalıdır. Onların korku ve endişeleri normal karşılanarak ve öz-bakım stratejileri desteklenmelidir.
	Öğretmenlerin özlük hakları muhafaza edilmeli, ek ders ve benzeri ödemeleri zamanında yapılmalıdır. Özel öğretim kurumlarında öğretmenlerin iyi olma halinin korunması, motivasyonlarının yüksek tutulması ve sürekliliğin sağlanabilmesi için maaş ve ücretleri zamanında ve tam olarak ödenmelidir. Öğretmenlerin ve diğer çalışanların kendini güvende hissetmesi sağlanmalıdır. Kamu veya özel, kurumlar bu dönemde öğretmenlerinin yanında olmadıkları takdirde, uzun dönemde kurumsal aidiyet kalıcı bir şekilde zarar görecektir. Yöneticiler okulların kapalı olduğu süre içinde öğretmenleriyle bağıni koparmamalı ve duygusal olarak yanlarında olduğunu hissetmelerini sağlamalıdır.	Öğretmen, diğer personel ve öğrenciler için okul düzeyinde risk değerlendirmesi yapılmalıdır. Kronik hastalığı olanlar veya diğer risklerden birini taşıyanlar belirlenerek gerekli tedbirler alınmalıdır. Öğretmenlerden risk grubunda olanlar için diğer insanlarla teması en aza indirecek veya önleyecek şekilde çalışma düzenlemeleri yapabilir, mümkünse okula dönüşleri ertelenebilir.	COVID-19 şüpheli vakalar yanında, diğer sağlık problemleri, sosyal ve psikolojik problemler, istismar ve ihmal vakaları için yönlendirme prosedürleri gözden geçirilmeli ve etkili bir şekilde uygulanması temin edilmelidir.
		Varsa, okulda sağlanan beslenme hizmetleri, sağlık hizmetleri ve rehberlik hizmetleri gözden geçirilmeli ve etkililiği sağlanmalıdır.	
En dezavantajlı olanları kapsama	Mali kaynaklar krizden en çok etkilenen okullara yönlendirilmelidir. Okulların yeniden normalleşebilmesi için en fazla destek, kaynakları ve alt yapısı en yetersiz okullara verilmelidir. Okulların temizlik, hijyen, öğretim materyali ve bilişim teknolojileri alt yapısını “bir şekilde” karşılayabileceği varsayılmaz.	Tüm öğrencilerin tekrar okula dönmesi ve devam edebilmesi için özellikle dezavantajlı yerlerde okul ile ilgili ihtiyaçların aileye ek maliyetler oluşturması önlenmelidir. Kitap, defter, öğretim materyali gibi ebeveynler için ek maliyet gerektiren şeyler bir süre talep edilmemeli veya okul tarafından karşılanmalıdır.	Özellikle dezavantajlı öğrenciler için yeni normale dönüşü destekleyecek ihtiyaçlar öncelikli harcama kalemleri olarak tanımlanmalıdır. Öncelikli olmayan alanlarda harcamaları iptal edebilir ya da ertelenebilir.
	Kriz sebebiyle işini kaybetmiş ailelerin çocukları, göçmenler, mevsimlik tarım işçilerinin çocukları, sabit bir işi ve geliri olmayan ailelerin çocukları, engelli öğrenciler ile bağlantının kopmaması ve tekrar okula başlayabilmeleri için mümkün olan her türlü iletişim kanalı kullanılmalıdır. Bu grupta olup da iletişimi bir kez kaybettiğiniz bazı öğrencilere bir daha hiçbir zaman erişemeyebilirsiniz. Öğrenme güçlüğü olan veya engelli öğrencilerin önemli bir kısmı okulların kapalı olduğu süre içinde çaresizlikle pes etmiş olabilir. Onlarla iletişimi koruyun ve onların tekrar hayatı yakalamaları için bir planınız olduğundan emin olmalarını sağlayın.	Dezavantajlı öğrencilerin okula dönüşünü sağlamak için toplumla ilişkiler etkili bir şekilde kullanılmalı ve onların katılımı sağlanmalıdır.	Dezavantajlı öğrenciler için eğitim süreçlerinde, içeriklerinde, materyallerinde ve sürelerinde uyarlamalar yapılmalıdır. Engelli öğrencilerin öz-bakımları, temizlik ve hijyen ihtiyaçları için okul içinde gerekli düzenlemeleri yapılmalıdır.

Yukarıdaki öneriler uygulandığında dahi, okulların açılma sürecinde öğrencilerin okula geri dönmeleri, telafi programlarının uygulanması ve okulların tekrar kapatılma olasılığı dâhil pek çok zorlukla karşılaşılacaktır. Bu zorlukları aşmaya çalışırken bazı şeylerden ödün verme zorunluluğu doğacaktır. Ancak, öğrencilerin tekrar yüz yüze eğitime ebeveynlerin ise tekrar işe dönmesi tüm bu zorluklarla savaşılmaya ve sağlık dışında bazı şeylerden ödün vermeye değer görülmektedir. Bu sebeple de pek çok ülke normalleşme ve okulları yeniden açma hazırlığı yapmaktadır. Hatta bazı ülkelerde kısmen de olsa okullar yeniden açılmıştır. Bir sonraki kısımda diğer ülkelerde bu süreçlerin nasıl yönetildiği ile ilgili örnekler sunulmuştur.

Okulları yeniden açan veya açmaya hazırlanan ülkeler ve ana hatlarıyla aldıkları tedbirler

Okullarını kısmen de olsa açan ülkeler arasında Çin, Japonya, Danimarka, Hollanda ve Almanya yer alıyor (WEF, 2020). Salgının başlangıç noktası olan Çin’de yeni vaka tespitinin olmadığı duyurulduktan sonra başlayan normalleşme sürecinde bazı okullar yeniden açıldı. Ancak, pek çok okul hâlâ kapalı durumda.

Pekin, Şangay ve Guangzhou’daki lise son sınıf öğrencileri üniversiteye giriş sınavlarına hazırlanmak için 27 Nisan’da okula döndüler. Eğitim Bakanlığı tarafından yapılan açıklamada okul girişlerinde öğrencilerin ateşlerinin ölçüldüğü ve öğrencilerden akıllı telefon sağlık kodu programı aracılığıyla sağlıklı olduklarını gösteren “yeşil” sağlık kodunu göstermelerini istendiğini ifade edildi. Tayvan’da ise okullar resmi olarak kapatılmadı. Kış tatili 10 gün uzatıldı ve bu sürede okulların dezenfekte edilmesi, tıbbi malzemelerin dağıtılması ve virüsün tespit edildiği okullarda yeni prosedürlerin uygulanması gibi hazırlıklar yapıldı. Mevcut durumda bazı okullarda ateş ölçümleri yapılırken, bazı okullarda güvenliğin sağlanması için öğrencilerin masalarını birbirinden ayırmak için plastik ayraçlar kullanılıyor.

Japonya da okullarını kısmen de olsa yeniden açan ülkeler arasında yer alıyor. 2 Mart’ta okullar kapatıldı, 24 Mart’ta yapılan açıklama ile okulların yeniden açılması kararı yerel yönetimlere bırakıldı. Mayıs başı itibarıyla okulların yaklaşık %40’ı açık durumda. Okulların yeniden açılması süresinde sağlık bakanlığı tarafından çeşitli yönergeler yayınlandı. Bu yönergelerde, okulların havalandırılması, sosyal mesafenin korunması, ateş ölçümlerinin yapılması ve maske kullanımı gibi hususlar ele alındı.

Avrupa’da okullarını yeniden açan ilk ülke Danimarka’dır. Yeni vaka sayısının düşmesiyle başlatılan normalleşme süreciyle birlikte okulların da yeniden açılması kararlaştırıldı. Bu kararda çalışabilmek için çocuk bakımına ihtiyaç duyan ebeveynlerin gözetildiği ifade edildi. Bu sebeple de 15 Nisan itibarıyla bakım evleri, okul öncesi eğitim kurumları ve 1. sınıftan 5. sınıfa kadar olan okullar yeniden açıldı. Bu süreçte okul giriş çıkış saatlerinin kademelendirilmesi ve öğrenci sıraları arasında altı adım mesafe olması gibi önlemler alındı. Liseler ve üniversiteler ise Mayıs başı itibarıyla kapalı durumda.

Danimarka ile benzer şekilde Norveç’te de ilk önce küçük yaşlardaki öğrenciler okula geri döndü. 20 Nisan’da okul öncesi kurumları, 27 Nisan’da ise 1. sınıftan 4. sınıfa kadar olan okullar açıldı. Pek çok tedbirin alındığı ifade edilirken, sosyal mesafenin korunması için sınıf mevcutlarında 15 kişiden fazla olmayacak şekilde düzenleme yapıldı.

Almanya’da ise yalnızca lise son sınıf öğrencileri için 20 Nisan’da okullar açıldı. Sınav süreci tamamlandığında bu öğrenciler tekrar evlerine döndüler. Yapılan açıklamalarda 4 Mayıs’tan itibaren özellikle ilgili kademedeki mezun olacak öğrenciler için okulların yeniden açılacağı bildirilse de bu konu henüz netlik kazanmadı.

Fransa da okullarını açmaya hazırlanıyor. Yapılan açıklamalara göre, günlük vaka sayısı 3000’i geçmez ise 11 Mayıs’ta okul öncesi ve ilköğretim kurumları açılacak. Okula dönüş gönüllük esasına dayalı olacak. Sınıf mevcutları kreşler için 10 kişiden, ilköğretim kurumlarında ise 15 kişiden fazla olmayacak. Fazla olması durumunda zorunlu çalışanların çocuklarına ve evde eğitim alamayan dezavantajlı çocuklara öncelik verilecek. Koridorlar ve ortak alanlarda yoğunluk yaşanmaması için teneffüs zamanları öğrenci gruplarına göre farklılaştırılacak. Ortaöğretim kurumları ise 18 Mayıs’ta bölgedeki vaka sayısına göre açılacak. 11-15 yaş arasındaki çocukların maske takması zorunlu olacak.

Son söz

Unutmayalım ki öğrenme, eğitim ve öğretim her koşulda devam eder. Zaman durup çocuklar için büyümeye, gelişmeye ve öğrenmeye ara vermez. Çünkü çocuk beklemez, eğitim ve öğrenme bekleyemez, ertelenemez. Bu nedenle okullar kapatılmak zorunda kalındığında da uzaktan da olsa öğrenme sürdürülmeye çalışılıyor. Dünya ölçeğinde bir salgın var ve ülkemizde de mevcut şartlarda mümkün olan en çok sayıda öğrencinin, mümkün olduğunca öğrenmesinin devam etmesi için çaba gösterilmektedir. Ancak bir yandan da okulların yeniden açılması ve bir normalleşme sürecinin başlatılması konuşulmaktadır. Öğrenme kayıplarının oluşması, öğrenciler, öğretmenler ve ebeveynler üzerinde sosyal ve duygusal etkilerin oluşması kaçınılmaz olmakla birlikte bu kayıpları ve etkileri telafi ederek, yeniden başlayarak normalleşme süresi başlayabilir. Normalleşme sürecinde okulların açılması için neler yapılması gerektiğini belirlemeye ve hızla eyleme geçmeye ihtiyacımız var. Normalleşmeye doğru yol alırken sağlık ve güvenlik riskleri konusunda oldukça ihtiyatlı davranmak zorundayız. Eğitim sistemlerinin bütün sorunlarını bu süreçte çözmeye kalkışmayacak kadar gerçekçi olmalı, bu süreçte yapmamız gerekenleri önceliklendirerek bir yol haritası oluşturmalıyız.

Okulların ne zaman ve hangi koşullar altında, hangi öğrenciler için ve nasıl açılacağına yönelik öneriler ve bu süreci başlatan veya sürece hazırlık yapan ülke örnekleri okulların yeniden açmanın pek çok güçlüğü olduğunu gösteriyor. Okullar açıldığında hangi sağlık ve davranış politika ve normlarının uygulanabilir olduğuna karar vermek, okulların fiziksel altyapısını hazırlamak, öğrenmeyi planlamak, ulaşım ve yemek servisinin hijyen kurallarına uyacak ve sosyal mesafeyi koruyacak şekilde düzenlemek, eğitime adil erişim sağlamak ve öğrencilerin hem fiziksel hem de ruhsal sağlığını korumak ve iyileştirmek gibi çok boyutlu bir hazırlık yapılmalıdır. Bu hazırlıklar gerekli politik zemin oluşturulduğunda, işbirlikleri yapıldığında ve finansman ayrıldığında kısa vadede yapılabilir. Nitekim pek çok ülke bu yöndeki girişimlerini oldukça hızlı bir şekilde yürütebilmektedir. Tartışılması ve vurgulanması gereken ise okulların ne zaman açılacağından ziyade okullar açıldığında öğrencileri, öğretmenleri, eğitim personellerini, aileleri ve toplumu hangi şartlarda bir eğitim öğretim sürecinin beklediği olmalıdır. Okullar yeniden açıldığında deneyimleyeceklerimizin salgın öncesi deneyimlerimizden farklı olacağı unutulmamalı; normalleşme olarak adlandırılmasına rağmen alışık olduğumuz normali beklememiz gerektiği algısı güçlendirilmelidir.

Kaynakça

- Kuhfeld, M. ve Tarasawa, B. (2020). The COVID-19 slide: What summer learning loss can tell us about the potential impact of school closures on student academic achievement https://www.nwea.org/content/uploads/2020/04/KAP5122-Collaborative-Brief_Covid19-Slide-APR20_FW.pdf adresinden erişildi.
- McKinsey. (2020). A.G.E.
- LiveScience. (2020). Do school closures really help reduce the spread of the coronavirus? <https://www.livescience.com/coronavirus-school-closures-impact.html> adresinden erişildi.
- McKinsey. (2020). Safely back to school after coronavirus Closures. <https://www.mckinsey.com/industries/social-sector/our-insights/safely-back-to-school-after-coronavirus-closures> adresinden erişildi.
- UNESCO, UNICEF, World Bank ve WFP. (2020). Framework for reopening schools. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000373348.locale=en> adresinden erişildi.
- Viner, R.M., Russell, S.J., Croker, H., Packer, J., Ward, J. Stansfield, C., ... Booy, R. (2020). School closure and management practices during coronavirus outbreaks including COVID-19: a rapid systematic review. Lancet Child Adolesc Health, 4, 397–404. [https://doi.org/10.1016/S2352-4642\(20\)30095-X](https://doi.org/10.1016/S2352-4642(20)30095-X)
- WEF. (2020). COVID-19: Countries around the world are reopening their schools. This is what it looks like. <https://www.weforum.org/agenda/2020/05/coronavirus-countries-schools-education-covid19-reopen-classroom> adresinden erişildi.